
ΤΕΡΕΖΑ ΓΙΑΚΟΥΜΑΤΟΥ-ΣΟΦΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ¹
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΥΝΑΝΤΑ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

I. Την τελευταία δεκαετία οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές έχουν μπει στη ζωή μας, το ίδιο και το διαδίκτυο. Διεκδικούν τη θέση τους στην εκπαίδευση. Αποτελούν, έναν ανάμεσα σε πολλούς, τρόπο μάθησης. Παράγουν σκέψη. Στο διάστημα ανάμεσα στους ενθουσιαστικούς αλαλαγμούς για τον homo interneticus από τη μια μεριά και το θρήνο για τον πολιτισμό που χάνεται από την άλλη, κατοικοεδρεύει η ψύχραιμη πραγματικότητα.

Τα νέα δεδομένα και η ταχύτητα με την οποία η τεχνολογία επιβάλλει τους κανόνες της οδηγούν στη διαπίστωση μιας εξαιρετικά σημαντικής ανάγκης: της χάραξης συγκροτημένης και μακροπρόθεσμης πολιτικής σχετικά με την ελληνική γλώσσα και τη διδασκαλία της στην επερχόμενη Κοινωνία της Πληροφορίας. Οι εξελίξεις που ευαγγελίζονται οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (στο εξής ΤΠΕ) θα είναι ραγδαίες, κυρίως λόγω των πιέσεων της «αγοράς». Πολιτική ηγεσία, ειδικοί επιστήμονες, μελετητές, διδάσκοντες, μαθητές, γονείς θα βρεθούμε απροετοίμαστοι να χειριστούμε ωφέλιμα και αποτελεσματικά τα νέα δεδομένα,. Για τους παραπάνω λόγους, κρίνεται αναγκαίο: α) να χαραχθεί έγκαιρα μία στρατηγική αντιμετώπισης των προβλημάτων, τα οποία συνεπάγεται η εισαγωγή των τεχνολογικών καινοτομιών. β) Να διατυπωθούν με σαφήνεια οι όροι και οι στόχοι της σύνδεσης γλωσσικής διδασκαλίας και τεχνολογίας, καθώς και οι δεξιότητες στις οποίες αυτή προσβλέπει. Πολύς λόγος γίνεται στις επιστημονικές και εκπαιδευτικές κοινότητες για την κατάρρευση των ορίων μεταξύ των γλωσσών και την κυριαρχία της αγγλικής ως lingua franca. Πρόκειται για τάσεις που προκύπτουν μέσα από τα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα. Η γλώσσα μας χαρακτηρίζεται «ασθενής» στο νέο παγκοσμιοποιημένο τοπίο που αναδύεται. Αρκετοί προβλέπουν ότι σε λίγα έτη η ελληνική γλώσσα θα είναι «είδος απειλούμενο με εξαφάνιση» και υποβάλλουν το αίτημα της προστασίας της. Τα νέα δεδομένα θα πρέπει να εκτιμηθούν με νηφαλιότητα². Η κοινωνική πραγματικότητα, με την όλο και μεγαλύτερη διάδοση των ηλεκτρονικών μέσων και τη δημιουργία μιας διαπολιτισμικής κοινότητας, επιβάλλει συγκεκριμένες ανάγκες. Το αίτημα μιας συνολικής, εμπειριστατωμένης και μακρόπνοης πολιτικής στο ευαίσθητο θέμα της σύνδεσης γλώσσας και πληροφορικής αναδεικνύεται βαρύνουσας σημασίας.

II. Ειδικότερα έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

A. Η πείρα που έχει συγκεντρωθεί από τις προσπάθειες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών (αναφερόμαστε κυρίως στις προσπάθειες ψηφιακού

¹ Η Τερέζα Γιακουμάτου και η Σοφία Νικολαΐδου είναι φιλόλογοι, επιμορφώτριες ΤΠΕ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συγγραφείς του βιβλίου «Διαδίκτυο και Διδασκαλία», Κέδρος, 2001 www.netschoolbook.gr

² Ακριβής και εμπειριστατωμένη εκτίμηση των μέχρι στιγμής δεδομένων απαντά στην Εισήγηση του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας στην Επιτροπή Στρατηγικής για την Πληροφορική στην Εκπαίδευση (ΕΣΠΕ) του ΥΠΕΠΘ, με θέμα «Ελληνική γλώσσα και πληροφορική τεχνολογία: πρόταση για τη διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής».

γραμματισμού των διδασκόντων, στο πλαίσιο του έργου της ενδοσχολικής επιμόρφωσης, Ε41-43) καταδεικνύει την ανάγκη να προχωρήσουμε με προσεκτικά βήματα και όχι με άλματα. Η επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας μπορεί να θεωρείται ξεπερασμένη από τη διεθνή έρευνα, η οποία κινείται προς την κατεύθυνση του τεχνολογικού γραμματισμού³, όμως στη χώρα μας παρατηρείται μεγάλο έλλειμμα στον τομέα του ψηφιακού αλφαριθμητισμού των καθηγητών, όπως και στον τομέα της επιμόρφωσης γενικότερα. Ως εκ τούτου, θεωρούμε μάλλον αναγκαία τη παράλληλη συνύπαρξη της επικοινωνιακής προσέγγισης του θέματος, με προσεκτική σταδιακή μετατόπιση προς την κατεύθυνση της μελέτης των νέων πρακτικών γραμματισμού που αναδύονται. Ο κίνδυνος της απόρριψης από την εκπαιδευτική κοινότητα- που είναι φύσει συντηρητική και μπορεί εύκολα να περιχαρακωθεί σε αμυντική στάση- ελλοχεύει. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού έχει παραγνωριστεί στη διαδικασία της εισαγωγής των ΤΠΕ. Οι προτάσεις επιβάλλονται «άνωθεν». Ακολουθούν τη λογική των εγκεκριμένων λογισμικών ή των ασθενών παραινέσεων που έχουν περιληφθεί στις οδηγίες διδασκαλίας των γλωσσικών μαθημάτων⁴, προς την κατεύθυνση της χρήσης του επεξεργαστή κειμένου, του διαδικτύου και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Β. Η καθυστέρηση στην έναρξη του προγράμματος της επιμόρφωσης των καθηγητών στις ΤΠΕ (Πρόγραμμα της Κοινωνίας της Πληροφορίας) εγκυμονεί κινδύνους. Δεν αρκούν τα βραχυχρόνια σεμινάρια εξοικείωσης με την τεχνολογία (Π1=σαράντα οκτώ διδακτικές ώρες) για να αξιοποιηθούν παιδαγωγικά οι ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Οι ΤΠΕ μπορούν να υποστηρίξουν τη, μεγαλύτερη ή μικρότερη, ανανέωση της εκπαιδευτικής πρακτικής, προσβλέποντας στους ακόλουθους στόχους: α) να συμβαδίσει το σχολείο με την κοινωνική πραγματικότητα, β) να αποκτήσουν οι μαθητές δεξιότητες που σχετίζονται με τις απαιτήσεις της εποχής τους, γ) να συμμετέχουν στην παραγωγή της γνώσης και να μην είναι απλοί ακροατές πληροφοριών, δ) να εμπλουτιστεί η διδασκαλία με πρόσφορο διδακτικό υλικό, ε) να γίνει πιο ελκυστικό το μαθησιακό περιβάλλον, στ) να ενταχθεί –μέσω του διαδικτύου- στο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής κοινότητας. Είναι σαφές ότι, για να πετύχουμε την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ, χρειαζόμαστε περισσότερη και εξειδικευμένη επιμορφωτική υποστήριξη. Ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε προς αυτήν την κατεύθυνση τα προγράμματα Π2 (=είκοσι τέσσερις διδακτικές ώρες), με θέμα: «Επιτυχημένα παραδείγματα ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία) και Π3 (=σαράντα διδακτικές ώρες), με θέμα: «Σχεδιασμός μαθημάτων και παραγωγή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων». Όμως οι εξειδικευμένοι επιμορφωτές, οι οποίοι θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως εισηγητές στα παραπάνω αντικείμενα, είναι λιγότεροι από εκατό. Αναφερόμαστε στους απόφοιτους των Προγραμμάτων Επιμόρφωσης Επιμορφωτών Ε42. Την ευθύνη για τη διεξαγωγή των συγκεκριμένων προγραμμάτων επιμόρφωσης έχουν αναλάβει διάφορα Πανεπιστημιακά Τμήματα της χώρας. Πρόκειται για μία σοβαρή και ελπιδοφόρα προσπάθεια, η οποία με την κατάλληλη στήριξη θα μπορούσε να λειτουργήσει ως μοχλός. Στον τομέα της συγγραφής ή της επαναγραφής των διδακτικών εγχειριδίων, όπως και στον τομέα της σύνταξης των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, χρειάζεται να προχωρήσουμε με πραγματικά

³ Ο.π.

⁴ Βλ. Προγράμματα Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Γλώσσα-Ιστορία, ΥΠΕΠΘ, Αθήνα, 2001, σσ. 66, 73, 88, 98 κ.ά.

τολμηρά βήματα. Ειδάλλως, ο σχετικός σχεδιασμός θα εκτονωθεί σε διατύπωση προθέσεων και η ευκαιρία συγχρονισμού της χώρας με τους ευρωπαϊούς εταίρους στο κείμενο ζήτημα της σύζευξης τεχνολογίας και παιδείας θα χαθεί. Ακόμα περισσότερο: έχουμε τη δυνατότητα να εκμεταλλευτούμε προς όφελος μας την προηγούμενη επιστημονική, παιδαγωγική και επιμορφωτική εμπειρία, για να προχωρήσουμε με σιβαρό και αποτελεσματικό σχεδιασμό προς την αξιοποίηση της τεχνολογίας -όχι μόνο στη γλωσσική διδασκαλία αλλά και σε ευρύτερα θέματα που αφορούν τη γλωσσική ταυτότητα και την παρουσία της χώρας στο εξωτερικό. Η ευκαιρία δεν πρέπει να χαθεί.

Τι προτείνουμε:

1. Προέχει να χαραχθεί σαφής πολιτική για την ελληνική γλώσσα και τη σύζευξή της με την τεχνολογία –απλώς δεν έχουμε άλλα περιθώρια για ευκαιριακή αντιμετώπιση.
2. Οι εκπαιδευτικοί είναι το κλειδί σ'αυτήν την προσπάθεια. Θα πρέπει άμεσα να διαμορφωθεί πολιτική επιμόρφωσης των διδασκόντων. Δεν αρκούν οι εξαγγελίες και οι προθέσεις. Ο ψηφιακός γραμματισμός των διδασκόντων θα πρέπει να μεθοδευτεί με σοβαρότητα, επιστημονικότητα και, κυρίως, με τη σύμπραξη των εκπαιδευτικών που τον έχουν εφαρμόσει ως επιμορφωτές στο πλαίσιο των προγραμμάτων Ε41-43. Αυτοί γνωρίζουν στην πράξη –και όχι θεωρητικά από απόσταση- τις ανάγκες των διδασκόντων, αντιμετωπίζουν καθημερινά τις δυσκολίες και τα προβλήματα της επιμόρφωσης.
3. Αυτό που λείπει δεν είναι τα λογισμικά. Ο διψήφιος/τριψήφιος αριθμός ψηφιακών δίσκων εκπαιδευτικού περιεχομένου δεν είναι το ζητούμενο στα γλωσσικά μαθήματα. Επίκαιρο και αυθεντικό γλωσσικό υλικό παρέχει αφειδώς το διαδίκτυο. Αυτό που λείπει είναι η υποδομή. Πιο συγκεκριμένα: για να καλύψουμε τους εκπαιδευτικούς απομακρυσμένων περιοχών κρίνεται απαραίτητο να διαμορφωθεί κόμβος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ο οποίος θα παρέχει επιμορφωτικό υλικό που θα ανανεώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, εργαλεία (corpora κειμένων, λεξικά, γεννήτριες ασκήσεων, θεωρητικά κείμενα, βιβλιογραφία, δοκιμασμένες διδακτικές προτάσεις, forum για την ανάπτυξη του οικείου προβληματισμού, υπηρεσία για τεχνική εξ αποστάσεως υποστήριξη, πρόγραμμα διασχολικής συνεργασίας, τηλε-επιμόρφωση, τηλε-τάξεις κ.ο.κ.). Οι ΤΠΕ ενδείκνυνται για εξ αποστάσεως συνεργασίες και επικοινωνία. Οι πρώτοι που μπορούν να ευεργετηθούν από την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής τεχνολογίας είναι οι διδάσκοντες και οι μαθητές των απομακρυσμένων/ακριτικών περιοχών έτσι, ώστε να αποδειχθεί στην πράξη αυτό που ευαγγελίζεται η δημοκρατική χρήση της τεχνολογίας: Ίσες ευκαιρίες για όλους.
4. Χρειαζόμαστε τομείς: Προγράμματα Σπουδών που παρακολουθούν από κοντά τις εξελίξεις στους οικείους τομείς, αλλά παράλληλα διακρίνονται για την ευελιξία τους. Οι εξελίξεις τρέχουν και τα Προγράμματα Σπουδών θα πρέπει να μπορούν να προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα⁵, χωρίς αυτό να τραυματίζει την αξιοπιστία τους.
5. Οι φιλόλογοι δουλεύουμε με κείμενα. Το πρώτο που χρειαζόμαστε είναι κειμενικές βάσεις δεδομένων. Ο Ηλεκτρονικός Κόμβος του Κέντρου Ελληνικής

⁵ Kress, G. «Σχεδιασμός του γλωσσικού προγράμματος σπουδών με βάση το μέλλον», *Γλωσσικός υπολογιστής*, τόμος 2, τεύχος 1-2, Δεκέμβριος 2000, σσ.113-116

Γλώσσας⁶ έκανε ορισμένα βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση (με το Τμήμα της Διαγλωσσικής Μετάφρασης και τα corpora της εφημερίδας «Μακεδονία» στο Τμήμα των Λεξικών) αλλά υπολείπονται πολλά βήματα ακόμα. Πιο συγκεκριμένα:

α) Όσον αφορά την αρχαία ελληνική γραμματεία: οφείλουμε να την παρέχουμε δωρεάν σε έναν ειδικά διαμορφωμένο κόμβο στο διαδίκτυο. Δεν είναι δυνατόν ο εκπαιδευτικός, ο μαθητής, ο μελετητής ή εν γένει ο αναγνώστης της αρχαίας ελληνικής γραμματείας να την αναζητά στον, πραγματικά πλούσιο, κόμβο του «Περσέα» του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας⁷ και να αναγκάζεται να διαβάσει το αρχαιοελληνικό κείμενο με λατινικούς χαρακτήρες. Η πρόταση για την ψηφιακή παρουσία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας σε έναν ελληνικό κόμβο στο διαδίκτυο (σώματα κειμένων, μεταφράσεις, ερμηνευτικά λεξικά, εγκυκλοπαιδικά λεξικά, ειδικά εγχειρίδια και υπομνήματα, αρχεία εικόνων με παραστάσεις από αρχαία ευρήματα, αποτυπώσεις χώρων, βίντεο, τρισδιάστατες αναπαραστάσεις αρχαιολογικών χώρων, εικονικές περιηγήσεις, αποτελεί βέβαια έργο μακρού σχεδιασμού, αλλά επίσης έργο βασικής υποδομής. Ειδάλλως, θα εξακολουθούμε να αντλούμε το υλικό των αρχαίων ελληνικών κειμένων, τα οποία χαρακτηρίζονται ως αρχέτυπα κείμενα του δυτικού πολιτισμού, μεταγραμμένο με λατινικούς χαρακτήρες. Η δημιουργία ενός τέτοιου κόμβου είναι φανερό ότι δε θα διευκόλυνε μόνο τους Έλληνες μελετητές της αρχαιότητας, αλλά θα αποτελούσε και βασική πηγή για τους ελληνοιστές και τις αντίστοιχες πανεπιστημιακές έδρες του εξωτερικού.

β) Όσον αφορά το θέμα των λεξικών και της ψηφιοποίησης των πηγών και σωμάτων κειμένων. Στο συγκεκριμένο θέμα παρατηρούνται μέχρι στιγμής μεμονωμένες προσπάθειες, όπως για παράδειγμα το τμήμα Λεξικών του Ηλεκτρονικού Κόμβου ή ο Ελληνομνήμων⁸, ή ο Θησαυρός της Ελληνικής γλώσσας⁹ όμως χρειάζεται συντονισμός και κλιμάκωση του έργου. Χρειάζεται να συγκεντρωθούν σε έναν ή περισσότερους κόμβους χρηστικά λεξικά ηλεκτρονικής μορφής: ερμηνευτικά λεξικά (νεοελληνικά, βυζαντινά, αρχαιοελληνικά), αντίστροφα λεξικά, λεξικά όρων κ.τ.λ. Το παράδειγμα του Ηλεκτρονικού Κόμβου, παρόλο που εμφανίζει μεμονωμένα προβλήματα λειτουργίας και λειτουργικότητας, μπορεί να χρησιμεύσει ως οδηγός. Χρειάζονται πιο σύνθετες γεννήτριες γλωσσικών ασκήσεων, με περισσότερες εφαρμογές. Χρειάζονται επίσης περισσότερα και όχι τόσο περιορισμένα τοπικά (στον τομέα της εφημερίδας Μακεδονία) corpora κειμένων. Η παράλληλη χρήση λεξικών είναι μια ιδιαιτερότητα που προσφέρει η τεχνολογία και πρέπει να εκμεταλλευτούμε στο έπακρο. Χρήσιμο θα αποδεικνυόταν και ένα γλωσσάρι όρων, οι οποίοι άπτονται της τεχνολογίας και της επέλασής της και μεταγράφουν στα ελληνικά αγγλόφωνους τεχνικούς όρους.

γ) Όσον αφορά τη νεοελληνική γραμματεία: θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο για τους Έλληνες μελετητές, τους αναγνώστες, τους καθηγητές και τους μαθητές - και παράλληλα θα ενίσχυε το ρόλο και τη θέση της νεοελληνικής λογοτεχνίας στο εξωτερικό - η δημιουργία ενός κόμβου νεοελληνικής λογοτεχνίας, ο οποίος θα περιλάμβανε: αντιπροσωπευτικά κείμενα λογοτεχνών, εργοβιογραφικά στοιχεία και φωτογραφικό υλικό, κριτική αποτίμηση του έργου

⁶ www.komvos.edu.gr

⁷ www.perseus.tufts.edu

⁸ <http://195.134.75.8>

⁹ <http://www.xanthi.ilsp.gr/corpus/>

τους, αρχείο φωνών, αρχείο χειρογράφων. Επίσης στοιχεία ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας, ειδικό τμήμα θεωρίας της λογοτεχνίας (λογοτεχνικά είδη, ρεύματα, κινήματα στην Ελλάδα και η σχέση τους με τα αντίστοιχα του εξωτερικού), λεξικό λογοτεχνικών όρων. Για το σκοπό αυτό θα μπορούσαν να συνεισφέρουν το ΕΚΕΒΙ (Ελληνικό Κέντρο Βιβλίου)¹⁰, τα οικεία τμήματα των Φιλοσοφικών Σχολών της χώρας, το ΣΝΕΛ (Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού)¹¹, ο Ηλεκτρονικός Κόμβος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας¹², το Ανθολόγιο σύγχρονης ελληνικής ποίησης¹³ και άλλοι ενδιαφερόμενοι φορείς. Στον κόμβο θα μπορούσε να συμπεριληφθεί και ειδικό τμήμα για τη μεταφρασμένη νεοελληνική λογοτεχνία έτσι, ώστε να απευθύνεται και στον ενδιαφερόμενο ξενόγλωσσο ηλεκτρονικό αναγνώστη. Θα μπορούσε επίσης να φιλοξενηθεί και ειδικό τμήμα ηλεκτρονικής λογοτεχνίας, στο οποίο να δημοσιεύεται η διαδικτυακή λογοτεχνία¹⁴ που παράγεται στον ελληνικό χώρο.

δ) Όσον αφορά τη νεοελληνική γλώσσα: ο Ηλεκτρονικός Κόμβος θα πρέπει να ενισχυθεί. Τα σχέδια των γλωσσικών μαθημάτων που βρίσκονται αναρτημένα στον Κόμβο ουδεμία σχέση έχουν με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη γλωσσική διδασκαλία. Το σημείο αυτό θα πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα. Αν ο ίδιος ο Ηλεκτρονικός Κόμβος δεν εισηγείται προτάσεις διδασκαλίας των γλωσσικών μαθημάτων με τη χρήση των ΤΠΕ, τότε ποιος είναι ο αρμόδιος φορέας να το κάνει; Στο σημείο αυτό χρειάζεται, ίσως, η συνεργασία του Κόμβου με τους φιλόλογους επιμορφωτές. Το forum των σχετικών συζητήσεων θα πρέπει «ζωντανέψει». Ο Ηλεκτρονικός Κόμβος κρατά μια επιμελημένη ισορροπία ανάμεσα στη επιστημονική θεωρία και τη διδακτική πράξη, η οποία αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμη. Το περιοδικό «Γλωσσικός Υπολογιστής» που εκδίδει, σε ηλεκτρονική¹⁵ και συμβατική μορφή, δηλώνει με τον πιο χειροπιαστό τρόπο την πρόθεση αυτή. Θα μπορούσε ίσως, στο πλαίσιο των πολλαπλών δραστηριοτήτων του, ο Κόμβος να αναλάβει την επιλογή και συγκέντρωση αυθεντικού γλωσσικού υλικού πολυτροπικής μορφής, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη γλωσσική διδασκαλία. Παράλληλα, θα μπορούσε να βοηθήσει τον διδάσκοντα με την ανάπτυξη επιστημονικού προβληματισμού πάνω στο θέμα των νέων κειμενικών δομών και της διδασκαλίας τους και να τον παραπέμπει στη σχετική βιβλιογραφία.

6. Οι ΤΠΕ προσφέρονται, όπως προαναφέρθηκε, για διασχολική συνεργασία. Θα μπορούσε να διαμορφωθεί ένας κόμβος διασχολικής συνεργασίας επιμέρους τάξεων (όχι μόνο της Ελλάδας αλλά και του εξωτερικού). Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ενδείκνυται για συνθετικές εργασίες με σχολεία του εξωτερικού και τη διαπολιτισμική προσέγγιση συγκεκριμένων θεμάτων¹⁶ (όπως, για παράδειγμα: η εθνική/ευρωπαϊκή ταυτότητα και ο τρόπος με τον

¹⁰ www1.ekebi.gr

¹¹ www.snhell.gr

¹² www.komvos.edu.gr

¹³ <http://genesis.ee.auth.gr/dimakis/poetry.html>. Το ψηφιακό ανθολόγιο του Χ. Δημάκη περιέχει πλήρη κατάλογο των ελληνικών, ελληνόφωνων και αγγλόφωνων, λογοτεχνικών περιοδικών. Ανθολογεί ποιήματα και δοκίμια για την ποίηση που έχουν δημοσιευτεί στα καταλογογραφημένα περιοδικά. Δημοσιεύει ηλεκτρονικά ανέκδοτες ποιητικές συλλογές. Εργώδης προσπάθεια υποδομής.

¹⁴ Νικολαΐδου Σ. –Γιακουμάτου Τ. «Διαδίκτυο και διδασκαλία» Κέδρος, 2001 σ.σ. 287-288

¹⁵ http://www.komvos.edu.gr/periodiko/toc_main/toc.htm

¹⁶ Σκούρτου Ε., «Αδελφοποίηση σχολικών τάξεων στο διαδίκτυο: Μάθηση μέσω ηλεκτρονικής σύνδεσης», *Γλωσσικός υπολογιστής*, τόμος 2, τεύχος 1-2, Δεκέμβριος 2000 σσ.249-262

οποίο την αντιλαμβάνονται οι μαθητές διαφορετικών κρατών). Οι αδελφοποιήσεις τάξεων είναι μια άλλη προσφερόμενη δυνατότητα. Στο σημείο αυτό το θέμα της γλώσσας και της γλωσσικής ταυτότητας συμφύρεται με θέματα όπως: η αντίληψη που έχουμε για τον εαυτό μας και ο τρόπος που μας βλέπουν οι άλλοι κ.τ.λ.

Με τη μέθοδο της τηλεσυνδιάσκεψης προσφέρεται η δυνατότητα σε μαθητές ακριτικών σχολείων να συζητήσουν μαθητές σχολείων του λεγόμενου κέντρου και μαθητές ελληνικών σχολείων να συζητήσουν με μαθητές σχολείων του εξωτερικού. Επίσης, με τον τρόπο αυτό οι μαθητές των σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μπορούν να έρθουν σε επαφή και να συζητήσουν με μαθητές άλλων σχολείων. Έτσι, οι ομάδες που επικοινωνούν συζητούν με αυθεντικό, γραπτό ή προφορικό λόγο, θέματα πολιτισμικής ταυτότητας και αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους μέσα από τα μάτια του «άλλου», του κατά περίπτωση «ξένου».

7. Να ενισχυθούν οι έδρες των Ελληνικών στα ξένα Πανεπιστήμια. Η μελέτη της, αρχαιοελληνικής και, κυρίως, της νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας από ελληνιστές διευρύνει τα στενά όρια της ομφαλοσκόπησης και συστήνει τη χώρα στο πλαίσιο μιας διεθνούς συζήτησης που αφορά τον πολιτισμό και την ανταλλαγή των ιδεών.

Η τεχνολογία δεν έχει θετικό ή αρνητικό πρόσημο, είναι ένα εύχρηστο εργαλείο. Μπορεί να μεταφέρει ψηφιακές βιβλιοθήκες, αρχειακές πηγές και εικονικά μουσεία μέσα στην τάξη. Μπορεί να ευνοήσει τη διασχολική συνεργασία. Προσφέρει ευκαιρίες για επικοινωνία στις απομακρυσμένες περιοχές. Κι όλα αυτά, με ένα κλικ.

Η τεχνοφοβία ή η απαξίωση της τεχνολογίας «είναι κι αυτή μια στάσις. Νιώθεται». Όμως υπάρχει ενδεχόμενο οι εξελίξεις να προχωρήσουν χωρίς τη συμμετοχή και τη γνώμη μας. «Πλην φιλολόγων», για να παραφράσουμε τον ποιητή. Το θέλουμε αυτό, άραγε; Μήπως ήρθε ο καιρός η φιλολογία να συναντήσει την τεχνολογία;